

Anden och andligheten

andlighet betyder inte flykt från världen
där kärlek och barmhärtighet finns, där är gud

Där kärlek och barmhärtighet finns, där är Gud. Andlighet betyder inte flykt från världen – det är två saker som måste sägas. Nu kommer vi till aposteln Paulus – vad kritikerna säger och vad vi andra menar vara sant och intressant.

Pneumatologi

En kort pneumatologi först. Ordet betyder "läran om Anden", för grekiskans ord för ande är pneuma. Det är ett roligt ord som återfinns i pneumatisk, det som har med tryckluft att göra, och hebreiskans ruach har samma dubbelbetydelse – luft och ande. Jag gillar det för jag hör till dem som menar att luften är verklig fast jag inte kan se den. Jag använder mig faktiskt av luften varje dag, ja, varje andetag. Och det träffar något som gäller Guds Ande också.

Jag tror att jag inte kan tro utan den Helige Ande, heter det i Dr Martin Luthers Lilla Katekes, förklaringen till den tredje artikeln. Här är citatet. "Jag tror, att jag inte av mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre eller komma till honom. Det är den helige Ande, som har kal-

lat mig genom evangelium ...” Detta är en formulering som borde kunna tillfredsställa den mest kräsne karismatiker. Utan den Helige Ande blir det ingenting.

Det är Anden som i skapelsen svävar över det som är öde, det är Anden som gör att det frusna smälter (Ps 147:18), det är Anden som kommer till Maria med uppdraget att föda Guds Son (Luk 2:22-40), och det är Anden som fyller Kyrkan med Liv. Anden är den som inkarnerar, säger de frommateologerna: ”Anden är inkarnationens, närvarons, sanningens och lyssnandets kraft. Utan honom blir Ordet verkningslöst, inaktivt, ytligt och flyktigt.”¹

När Jesus lämnar denna värld har han lovat att sända Anden. Hans säger att det är för vårt bästa som han lämnar oss, för då kommer Hjälparen. (Joh 16:7) Vi behöver inte vara ett dugg oroliga – Anden är Gud hos oss. Jesus säger: ”Känn ingen oro och tappa inte modet.” (Joh 14:27) Anden är Sanningens ande, (Joh 14:6, 15:26), som ska hjälpa oss till hela sanningen genom att vittna om Kristus och påminna oss om allt som Kristus sagt. (Joh 14:26) Anden är Guds gåva – Guds gåva som sig själv – till Kyrkan och det kristna dopet är ett dop i vatten och ande där gåvan till den som döps är Anden.

Samtidigt är Guds Ande världslig. Skapelsen sker genom Anden som både sveper fram (”gudsvind” är det obegripliga uttrycket i senaste bibelöversättning) över vattnet (1 Mos 1:2) och som Gud andas in i näsan på människan som formats av jord – Gud ”bläste in liv genom hennes närborrar, så att hon blev en levande varelse.” (1 Mos 2:7) Anden gör levande, med andra ord. Det här är grundläggande.

Anden gör närvarandenu. Kyrkan föregriper det som ska komma samtidigt som Kyrkan inte bara ”minns” utan förverkligar det som var och det som ska komma just nu och just här! Vi minns inte hur det var den första

påskan. Den händer med oss och den människa som firat påsk på riktigt blir aldrig mer riktigt densamma. Liturgin är att stiga in i den större verkligheten och låta alltsomskettochskaskehändamed oss nu. Jesus föddes en gång i Betlehem och lades i krubban. Nu i den heliga julnatten föds han hos oss och vilar på altaret för att räckas till oss när vi knäböjer – tillsammans med herdarna. Hur manskaberättadetta för människor utanför Kyrkan begriper jag inte – och jag kan inte göra det. Möjligtvis eller sannolikt är detta Andens verk med den människasombörjar litet revande att pröva tron, inte bara diskutera den.

Anden ger gåvor och frukter.

Gåvorna är nyttobetonade och är olika på samma sätt som tjänster och verksamheter är olika men i denna olikhet verkar en och samme Gud. (1 Kor 12:1–11) Det sägs ibland att Gud inte gör någon skillnad på människor och det torde vara en rätt heltäckande osanning om vi ser oss omkring. Gud, som skiljer mörker från ljus, vatten från land, skapar människan i två modeller: man och kvinna. Så fogas de två samman. Gud skapar människan – och varje exemplar är unikt, särskilt från de andra. Och så fördelas gåvor. De är av olika slag. Gåvan att meddela vishet, meddela kunskap, få tron, få gåvan att bota, få kraft att göra under, få gåvan att tala profetiskt, få gåvan att skilja mellan andar, kunna tala olika slags tungomål eller få gåvan att tolka tungotal. Gåvorna delas ut som Anden vill. Man kan förstås vara avundsjuk på andras gåvor men det är lite poänglöst. För när Paulus börjar resonera om gåvorna har han först slagit fast att alla som säger att "Jesus är Herre", vilket alla de kristna säger (det är ju själva poängen), är fyllda av den Helige Ande. (1 Kor 12:3)

Om Andens gåvor är kyrkligt nyttobetonade så är Andens frukter för-

tecknade på en lista som kunnat få rubriken "vad alla människor egentligen längtarterfter": kärlek, glädje, frid, tålmod, vänlighet, godhet, trofasthet, ödmjukhet och självbehärskning. (Gal 5:22–23) Det är därför Kyrkan är övertygad om att Anden finns överallt där det finns kärlek och barmhärtighet. Och därför är Anden den första personen i Treenigheten som många som lever i en efterkristen kulturmiljö möter, har Erik Petrén påpekat.² Människors första erfarenhet kan nämligen vara en känsla av Guds närvaro eller av ett Guds ingripande. Andra har fått den kristna tron genom uppfostran – men det är också Andens verk, kanske tydligast vid något tillfälle i livet då en människa sagt sig att hennes tro måste vara hennes egen, inte ett arv gods, och därför ställt de radikala frågorna. Jag gjorde det efter min konfirmation 16–17 år gammal och läst enoga Ateistens handbok men begrep att jag borde läsa någon annans skrift också. Det blev Johannes evangeliet. Jag fann evangeliet överlägset den kristna handboken. I efterhand måste jag nog säga att allt detta var den Helige Andes verk. Jag leddes rätt men med bibehållen frihet att tacka nej till allt. Jag fick prova själv – och verkligen själv, inte så att jag gick och rådfrågade någon präst, inte. Kristendomen är den enda religion som räknar med att Gud ger oss frihet att tacka nej. Mot denna bakgrund kanske det är rätt begripligt varför jag aldrig uppfattarens kritiska frågor som särskilt farliga. De måste ställas. Det farliga är om en människa egentligen inte vill ha något svar. Det ville jag. Hur fortsätter Anden verket? Genom livets mångahanda vill Anden leda mig till Kristus och gemenskapen med och kring honom så att vi alla med en mun prisar vår herre Jesu Kristi, Gud och fader. (Se Rom 15:6)

Kallistos Ware säger i ett föredrag, som är väldigt berömt och som finns i en liten bok på svenska, två saker. Ingenting är sig profant för allskapade ting är Guds verk och samtidigt är världen en fallen värld och den får de kristna inte acceptera på deras egna villkor. Den fallna världen var inte

Guds avsikt. När Kallistos Ware säger det i ett föredrag om Anden ligger slutsatsen nära: Vi behöver Hjälparen, Sanningens Ande, för att upptäcka både skönheten i världen och det förvridna och att bortom det som är fel ana Guds avsikt. Det är att vara kristen i världen – på en gång mycket nära världen och på avstånd från den. I världen men inte av den, som Jesus sa.

Det fanns en karismatisk förnyelse på 1970-talet. Den gick genom många kyrkor och fick ett nedslag också i vår. Från den tiden finns texter som gripit mig. Till mina favoriter hörde då den belgiske kardinalen Léon-Joseph Suenens i Malines. Han fick en gång en fråga från en journalist som han valde att besvara skriftligt, och som jag efter förmåga översatt:

Varför hoppas du?

Därför att jag tror att Gud varje morgon föds på nytt,

Därför att jag tror att Gud skapar världen i varje ögonblick.

Han skapade inte i en avlägsen och sedan länge glömd tid.

Dethändernu: därför måste vi vara beredda att vänta det oväntade av Gud.

Det hör till Försynens väsen att överraska.

Vi är inte determinismens eller sociologernas dystrofnosers fångar.

Gud är här, hos oss, oförutsägbar och fylld av kärlek.

Jag ären människa som hoppas, inte på grund av mänskliga överväganden eller fallenhet för optimism.

Men jag tror att den Helige Ande är verksam i Kyrkan och i världen, också där man inte hört talas om honom.

Jag är optimist eftersom jag tror att den Helige Ande är skapelsens Ande.

Tilldels som välkomnar honom ger han varje nyfräsch frihet och förnyad glädje och tillit.

Kyrkans hela historia är fylld av den Helige Andes underverk.

Tänkbara på profeterna och helgonen, som i mörkatiderna upptäckte nådens källsprång och en stråle av ljus på sin väg.

Jag tror på den Helige Andes överraskningar.

JohannesXXIII komsomenöverraskningochdetgjordeVatikankonciliet också.

De var det sista vi väntade.

Vem skulle våga säga att Guds kärlek och fantasi tagit slut?

Att hoppas är en plikt, inte en lyx.

Att hoppas är inte att drömma men att vända drömmar till verklighet.

Saligaärdesomdrömmerdrömmarochhärbereddaattbetalaprisetförattde ska bli verklighet.

Pingsten 1974³

Andligheten i Kyrkan är sakramental! Jag blir alltmer övertygad om att gränslinjen mellan kristendom och andlighet går just vid sakramentaliteten. Man kan vara andlig och man kan vara materialist – men bara de kristna kan vara både-ock därför att det materiella bär det andliga och det andliga uppfyller det materiella i en insikt om politiskt ansvarstagande eftersom jorden är Herrens och allt som är på den. (Ps 24:1) Vi talar om en kristen tro där lärjungaskapets utmaning är att vara jordens salt och världens ljus. (Matt 5:13-14) I denna mening är allt vad Kyrkan gör politik för andligheten är sakramental och därmed politisk. Den lämnar ingenting i fred. Det har makthavarna alltid vetat och därför försökt fånga in och tämja det kyrkliga, temat kommer vi tillbaka till.

Andligheten är grundläggande kyrklig. Kyrkan blir en tom institution om inte Anden i varje ögonblick ger allt det institutionella liv. Visst behövs en Kyrkans kropp, allt det yttre, och en Kyrkans själ, allt det vi stoltserar med av historia, musik, kultur, lärdom, intellektuell skärpa, byggande av skolor, gymnasier och universitet men Kyrkan är beroende av Anden.